

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο Κεφάλαιο 1, ο Αντρέας Φιλαρέτου χρησιμοποιεί αναλυτική αυτοεθνογραφική ανάλυση για να αντικατοπτρίσει τις καταπιεστικές σεξουαλικές αφηγήσεις και αφηγήσεις περί των φύλων, οι οποίες δομούνται κατά τη διάρκεια της κοινωνικοποίησης της παιδικής ηλικίας και ενεργοποιούνται κατά την ενήλικη ζωή υπό μορφή συνεξαρτημένων σεξουαλικά εθιστικών σχέσεων. Οι αυτοεθνογραφικές μεθοδολογίες της μελέτης περίπτωσης αποτελούν μια καλά καθιερωμένη παραλλαγή στην παράδοση της ποιοτικής εθνογραφικής έρευνας, όπου ο ερευνητής αποκομίζει πλούσιες, εκ των έσω βιωματικές γνώσεις μέσω του στενού του συσχετισμού με το υπό μελέτη αντικείμενο. Η παρούσα μελέτη χρησιμοποίησε τέτοια μεθοδολογία, ώστε να βοηθήσει την παράθεση της εξελικτικής πορείας και των κοινωνικών ψυχολογικών δυναμικών του ανδρικού σεξουαλικού εθισμού σε μια συνεξαρτημένη μονογαμική ετεροφυλοφιλική σχέση.

Κατά τον ισχυρισμό του συγγραφέα, άνδρες, οι οποίοι έχουν επηρεαστεί αρκετά και ανεπιστρεπτά από τις πατριαρχικές ηθικές ιδεολογίες του «αντριλικιού», επιχειρούν να αποδείξουν την ανδροπρεπή τους αξία μέσω του σεξ. Αυτό τους καθιστά ευάλωτους να αναπτύξουν έναν εθισμό προς πρακτικές όπως η πορ-

νεία, η πορνογραφία, το εξωσυζυγικό/περιστασιακό σεξ και οι αλληλοεξαρτώμενες σεξουαλικές σχέσεις. Η συναισθηματική και σεξουαλική χειραφέτηση των ανδρών δύναται να επέλθει μέσω της αναδόμησης, τόσο στο μικρο-ψυχολογικό όσο και στο κοινωνικό επίπεδο. Η αντιπαράθεση με παράλογες σεξουαλικές πεποιθήσεις και με παράλογες πεποιθήσεις περί φύλων και «αντρικού» αποτελούν σημαντικές στρατηγικές που μπορεί να βοηθήσουν στην ανάκαμψη του εξαρτημένου άνδρα από τις μηχανιστικές και αγχωτικές καταστάσεις του σεξουαλικού εθισμού. Η διδασκαλία των ανδρών πώς να αποκτήσουν πολύτιμη διαπροσωπική οικειότητα και να διατηρήσουν μια μονογαμική, αφοσιωμένη σχέση τούς επιτρέπει να απολαύσουν υψηλότερα επίπεδα ψυχολογικής ευημερίας εγκαταλείποντας τις καταστροφικές σεξουαλικά εθιστικές πρακτικές τους.

Η σημασία της έρευνας αυτής έγκειται στην ανάλυση της μικρο-κοινωνιο-ψυχολογικής προέλευσης και των χαρακτηριστικών του σεξουαλικού εθισμού. Μέσω μιας τέτοιας ανάλυσης, ο Αντρέας Φιλαρέτου επιχειρεί να παράσχει σημαντικές γνώσεις που αφορούν την πολύπλευρη φύση του εθισμού αυτού, επιτρέποντας έτσι στο κοινό, τόσο στους επιστήμονες όσο και στον απλό κόσμο, να μάθει περισσότερα για αυτό το παραμελημένο και αμφιλεγόμενο θέμα. Η έρευνα αυτή αποτελεί επίσης καλό παράδειγμα για τη χρήση μεθοδολογιών μελετών περίπτωσης για την παραγωγή κοινωνικής επιστημονικής γνώσης.

Στο Κεφάλαιο 2, ο Αντρέας Φιλαρέτου παρέχει μια εκ βάθρων έρευνα της ανατολικοευρωπαϊκής (εφεξής «Α/Ε») εργασίας του σεξ από γυναίκες, σε Ε/Κ καμπαρέ. Ο συγγραφέας επιχειρεί μια αναδίφηση στα μακρο-περιβαλλοντικά πλαίσια και σε μικρο-προσωπικούς και διαπροσωπικούς παράγοντες οι οποίοι έχουν συνεισφέρει στην ιστορική εξέλιξη της βιομηχανίας του σεξ στα καμπαρέ στην Ε/Κ Δημοκρατία της Κύπρου. Μια τέτοια βιομηχα-

νία έχει εξελιχθεί από χώρος οικογενειακής ψυχαγωγίας σε χώρο οικονομικής και σεξουαλικής εκμετάλλευσης Ε/Κ ανδρών θαμώνων των καμπαρέ και των Α/Ε εργατριών του σεξ αντίστοιχα. Διερευνώνται διάφορα θέματα, όπως η μετα-σοβιετική οικονομική κατάρρευση, η πατριαρχική κοινωνικοποίηση του «ανδρισμού», η ανδρική σεξουαλική ανησυχία και ο σεξουαλικός εθισμός.

Η γυναικεία σεξουαλικότητα έχει αποτελέσει αντικείμενο εκμετάλλευσης σε σεξουαλικοποιημένα εργασιακά περιβάλλοντα όπως τα στριπτιζάδικα, τα καμπαρέ και τα πορνεία, εδώ και αιώνες. Οι ουσιοκρατικές πρακτικές του «αντριλικιού», οι οποίες πραγματώνονται μέσω της κοινωνικοποίησης του πατριαρχικού ρόλου των φύλων, βοηθά στη δόμηση ενός μηχανιστικού και περιοριστικού ανδρικού σεξουαλικού ήθους, το οποίο εκμεταλλεύεται τη γυναικεία σεξουαλικότητα σε τέτοια περιβάλλοντα. Ένας καίριος χώρος για διερεύνηση της διασταύρωσης των σεξουαλικών και οικονομικών διαφορικών είναι το καμπαρέ, όπου εκτελούνται οι υπέρτατες πατριαρχικές δυναμικές ως προς τα φύλα. Είναι επίσης ο χώρος όπου οι άνδρες και οι γυναίκες χρησιμοποιούν τις οικονομικές τους δυνατότητες και τη γυναικεία σεξουαλικότητα αντίστοιχα, για να ωφεληθούν και να εκμεταλλευθούν ο ένας τον άλλο.

Στο Κεφάλαιο 3, ο Αντρέας Φιλαρέτου ερευνά τις επιδράσεις της τεχνολογίας του Διαδικτύου στην ανθρώπινη σεξουαλικότητα, σκιαγραφώντας τις πολυπλοκότητες και τις επιρροές μιας τέτοιας τεχνολογίας στο άτομο και στην ευημερία των διαπροσωπικών σχέσεων, με τη χρήση εθνογραφικής μεθοδολογίας.

Κατά την τελευταία δεκαετία, η ευρεία και σχετικά ανέξοδη εισροή διαδικτυακής, υψηλών ταχυτήτων, τεχνολογίας, έχει καταστήσει την πορνογραφική βιομηχανία του κυβερνοχώρου μια αρκετά επικερδή επιχείρηση ηλεκτρονικού εμπορίου. Παρότι τα περισσότερα άτομα χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για επαγγελμα-

τικούς, εκπαιδευτικούς, ψυχαγωγικούς και εμπορικούς σκοπούς, μια σημαντική μειονότητα ανδρών επενδύει υπερβολικό χρόνο, χρήμα και ενέργεια στο κυνήγι εμπειριών του κυβερνοχώρου, με αρνητικές προσωπικές και διαπροσωπικές συνέπειες. Τέτοιοι άνδρες, θύματα των πατριαρχικών κοινωνικοπολιτισμικών ρυθμίσεων, παρασύρονται από παραφουσκωμένες αντιλήψεις μιας υπερσεξουαλικής ανδροπρέπειας, η οποία επηρεάζει αρνητικά τη σεξουαλική, την ψυχολογική και τη συναισθηματική τους ζωή.

Στο Κεφάλαιο 4, ο Σταύρος Καραγιάννης εξετάζει τα σημεία που διασταυρώνονται η πολιτική των φύλων, η σεξουαλικότητα και το έθνος, επικεντρώνοντας την προσοχή του στο πώς έχει παρουσιαστεί η αρρενωπότητα στις μετααποικιακές πολιτείες και στο πώς η τοποθέτηση αυτή αντικατοπτρίζεται στις καθημερινές σεξουαλικές πρακτικές των Ε/Κ. Στο κεφάλαιο αυτό, ο συγγραφέας τονίζει σημαντικούς δεσμούς μεταξύ της λατρείας ηρώων στην Κύπρο, της κληρονομιάς των βρετανικών νόμων περί σεξουαλικότητας και του πώς αμφότερες καθορίζουν πλέον την ετεροφυλοφιλική υπογραφή του έθνους, όπως αυτό παρατίθεται μέσα από μια σειρά πρακτικών «αντριλικιού».

Ο Σταύρος Καραγιάννης συζητά τη σεξουαλική επιθυμία με όρους μνήμης του σώματος και εξερευνά το πώς φανταζόμαστε, επιφέρουμε και αναζητούμε τη σεξουαλική ευχαρίστηση σε ένα καταπιεστικό και ζημιογόνο καθεστώς, όπου το κυρίαρχο ανδροπρεπές ήθος ελλοχεύει ως αδιάφορος μονάρχης, ο οποίος συντηρείται από γενιές συναινούστων Κυπρίων. Επιπλέον, όπως υποδεικνύει, η ανήσυχη αλλά επίμονη ετεροφυλοφιλική τοποθέτηση της Ε/Κ Δημοκρατίας έχει εξαλείψει τα δικαιώματα των σεξουαλικών μειονοτήτων και έχει αναβάλει αναγκαίες αναθεωρήσεις των εννοιών του έθνους, της ιθαγένειας, της σεξουαλικότητας και της ταυτότητας. Σε περιόδους όπου τα δικαιώματα αυτά δεν μπορούσαν να παραβλεφθούν, ο συγγραφέας ισχυρίζεται

πως, αντί αυτού, είχαν καταστεί ασήμαντα και είχαν γελοιοποιηθεί με επιπλήξεις αυτοδικαίωσης.

Στο Κεφάλαιο 5, ο Κωνσταντίνος Φελλάς διερευνά κάποια από τα θέματα και διατυπώνει ερωτήματα σχετικά με την εξέλιξη και την αποδοχή της ανδροπρεπούς ελληνοκυπριακής (εφεξής «Ε/Κ») «ομοφυλοφιλικής» ταυτότητας. Μέσω των αναφορών του, παρέχει ανεκτίμητες γνώσεις για τις πολυπλοκότητες και τους μηχανισμούς μέσω των οποίων διαμορφώνεται μια εθνική ομοφυλοφιλική ταυτότητα. Όπως σημειώνει ο συγγραφέας, παρότι η «ομοφυλοφιλική» συμπεριφορά επιδεικνύεται ευρέως μεταξύ των Ε/Κ ανδρών, σπάνια συμβαίνει ή αναζητείται η ομοφυλοφιλική ταύτιση μεταξύ τους.

Τα κύρια θέματα που εγείρει ο Κωνσταντίνος Φελλάς περιλαμβάνουν: α) την εξερεύνηση της κοινωνικής δόμησης της Ε/Κ διαλέκτου, καθώς αυτή σχετίζεται με τις κοινωνικοπολιτισμικές διαστάσεις της ομοφυλοφιλίας, β) τον ορισμό της πολλαπλότητας και περατότητας των διαφόρων ορίων για διαφορετικούς ορισμούς και μορφές της «ομοφυλοφιλικής» εμπειρίας, γ) τη διερεύνηση της φύσης των περιστάσεων και συνθηκών υπό τις οποίες είναι κοινωνικοπολιτισμικά αποδεκτό για τους Ε/Κ ομοφυλόφιλους άνδρες να αναπτύξουν και να επιδείξουν τις στενές τους σχέσεις, και δ) την έρευνα του πώς οι Ε/Κ ομοφυλοφιλίες συνδέονται τόσο με την κοινωνική δόμηση των ανθρώπινων σεξουαλικών σχέσεων όσο και με το κυρίαρχο σύστημα των φύλων. Ο Κωνσταντίνος Φελλάς συμπεραίνει ότι οι Ε/Κ ομοφυλόφιλοι άνδρες λειτουργούν υπό τη σκέπη ενός πατριαρχικού ετεροφυλοφιλικού συστήματος «αντριλικιού», το οποίο ορίζεται από τη διαλεκτική της αρετής/χειραφέτησης των γυναικών απέναντι στην υποταγή, του συγκεντρωτικού/οικογενειακού έναντι του ατομικιστικού, της τιμής έναντι του ονειδούς και της εκκοσμίκευσης έναντι της θρησκευτικότητας. Οι κυρίαρχες αρχές μιας τέτοιας διαλε-

κτικής αποκτούν τεράστια σημασία στην κατανόηση της διαδικασίας εκδήλωσης των Ε/Κ ομοφυλόφιλων ανδρών. Το βάρος της απόκρυψης ενός τέτοιου ισχυρού μυστικού είναι αρκετά μεγάλο για την προσωπική ευημερία και τις διαπροσωπικές σχέσεις αυτών των ανδρών, διότι, με μια τέτοια αποκάλυψη, δεν θα υπάρξει απλώς απογοήτευση για την ομοφυλοφιλία του γιου/καλύτερου φίλου, αλλά, κυρίως, θα υπάρχει σοβαρός κίνδυνος η οικογένεια/οι σημαντικοί άλλοι να ντραπούν και να ατιμασθούν.

Στο Κεφάλαιο 6, ο Κωνσταντίνος Φελλάς εξετάζει κάποιες από τις βασικές πολιτισμικές έννοιες και τους ιστορικούς παράγοντες που χαρακτηρίζουν την εξέλιξη της αγγλοελληνικής κυπριακής ομοφυλοφιλικής ταυτότητας. Υπό το φως αυτής της ανάλυσης, εξετάζονται μαρτυρίες σχετικά με τις εμπειρίες σεξουαλικής ταυτότητας τις οποίες παρείχαν Ε/Κ ομοφυλόφιλοι άνδρες δεύτερης γενιάς οι οποίοι διαμένουν στο Λονδίνο, ώστε να διερευνηθεί πώς οι άνδρες αυτοί αντιμετωπίζουν την εξέλιξη μιας αγγλο-Ε/Κ ομοφυλοφιλικής ταυτότητας. Τα πρόσωπα αυτά –είκοσι οκτώ αυτοαποκαλούμενοι δεύτερης γενιάς Ε/Κ ομοφυλόφιλοι άνδρες που διαμένουν στο Λονδίνο– στρατολογήθηκαν μέσω διαφόρων τεχνικών, όπως είναι η διαφήμιση στον ομοφυλοφιλικό Τύπο, οι ανακοινώσεις σε οργανισμούς κοινοτικής υπηρεσίας, σε ομοφυλοφιλικούς οργανισμούς αλλά και σε επαγγελματικούς οργανισμούς. Διενεργήθηκαν εκ βαθέων πρόσωπο-με-πρόσωπο συνεντεύξεις και τα δεδομένα αναλύθηκαν σύμφωνα με την ερμηνευτική φαινομενολογική ανάλυση.

Οι προσωπικές αναφορές των συμμετεχόντων στην έρευνα δείχνουν ότι η σεξουαλική τους ταυτότητα: α) δεν κατέχει πάντοτε κύριο ρόλο στη ζωή τους, β) είναι δυναμική στη φύση της, αναλόγως του χώρου και του χρόνου, και γ) μπορεί να διαδραματίζει δευτερεύοντα ρόλο σε σχέση με άλλες ταυτότητες, ως μια βιώσιμη πηγή αυτοσεβασμού των ανδρών αυτών. Οι περισσότεροι

άνδρες ανέφεραν ότι είναι δύσκολο να εσωτερικοποιηθεί και να θεσπιστεί η μετάφραση των σεξουαλικών τους επιθυμιών και συμπεριφορών σε μια «πολιτική δήλωση», η οποία να υποστηρίζει την κοινωνική δόμηση μιας ομοφυλοφιλικής ταυτότητας, λόγω του ότι αντιμετωπίζει σθεναρή αντίσταση από το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον. Αντ' αυτού, για τους περισσότερους αγγλοέλληνες ομοφυλόφιλους άνδρες, μια ασφαλέστερη οδός για κάποιον ελιγμό είναι η κοινωνική δόμηση της ταυτότητάς τους, με βάση τις σχέσεις τους με την οικογένεια, τους στενούς τους φίλους και τους συναδέλφους τους.

Τα ερευνητικά ευρήματα βοηθούν στην κατανόηση της πολυπλοκότητας και της ρευστότητας των αγγλοελληνικών ομοφυλοφιλικών σεξουαλικών και πολιτισμικών ταυτοτήτων και επιπλέον ενδυναμώνουν την άποψη ότι οι ταυτότητες αυτές είναι πολλαπλές, αμφιλεγόμενες και συγκρουσιακές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ: ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ

Εισαγωγή

Στην παρούσα μελέτη, η σεξουαλική εξάρτηση θεωρείται προϊόν της πατριαρχικής κουλτούρας και, ειδικότερα, της συναναστροφής των ανδρών. Ο Real (1997) σημειώνει ότι στην ιδεοληπτική/εθιστική διαδικασία υποβοήθησης της αρρενωπότητας, όσο η σχέση τέτοιων ανδρών με το αντικείμενο του εθισμού τους –απτό αντικείμενο ή άπιαστο ιδεώδες (όπως ένα αντικείμενο ερωτικής επιθυμίας)– παραμένει σε ισχύ, αυτοί οι άνδρες τείνουν να νιώθουν καλά για τον εαυτό τους. Εντούτοις, όταν μια τέτοια σχέση τελειώνει, ο αυτοσεβασμός τους επανέρχεται στα επίπεδα προ του εθισμού και η κρυφή τους καταπτόηση προβάλλει πλέον φανερά. Ένας τέτοιος τερματισμός και η απαρχή της απροκάλυπτης καταπτόησης αναζωπυρώνουν, με τη σειρά τους, την εθιστική διαδικασία προκαλώντας έτσι περισσότερες άκαρπες προσπάθειες για επανάκτηση και ενίσχυση της αυτοαξίας του ατόμου.

Το παραδοσιακό πατριαρχικό σενάριο αρρενωπότητας έχει προκαλέσει ζημιά σε αρκετούς άνδρες, απομακρύνοντάς τους από τον πραγματικό τους εαυτό, και αποτυγχάνουν έτσι να αντλήσουν την αναγκαία ψυχική και συναισθηματική ικανοποίηση από τις κανονικές σεξουαλικές τους σχέσεις (Schnarch, 1991). Αυτή η έλλειψη ψυχοσεξουαλικής ικανοποίησης και κορεσμού συχνά οδηγεί τους άνδρες αυτούς σε μια κατάσταση *σεξουαλικής ανησυχίας* (Philaretou και Allen, 2003· Philaretou, 2004· Philaretou και Allen, 2007), η οποία εντέλει καταλήγει σε έκλυτες σεξουαλικές εθιστικές πρακτικές, όπως: α) τακτικό εκτός σχέσης σεξ με εργάτριες του σεξ (πόρνες) ή περιστασιακές σεξουαλικές σχέσεις (Philaretou, 2005· Philaretou και Allen, 2005), και β) εθιστική ενασχόληση με έντυπη ή ηλεκτρονική πορνογραφία (Segal και McIntosh, 1993· Philaretou και Mahfouz, 2005· Philaretou, Mahfouz και Allen, 2005· Φιλαρέτου κ.ά., 2009).

1. Σεξουαλική εξάρτηση

Η σεξουαλική εξάρτηση, όπως οποιαδήποτε άλλη μορφή εξάρτησης, πηγάζει από παραισθησιακές και ψευδείς διαδικασίες σκέψης, οι οποίες είναι ριζωμένες στο σύστημα πεπιοθήσεων του εξαρτημένου και οι οποίες αποτελούν την κινητήρια δύναμη για την εξάρτησή του (Goodman, 1993, 1998· Carnes, 1994· Philaretou, 2004). Οι διαδικασίες αυτές περιλαμβάνουν: α) αρνητικές αυτοαντιλήψεις που οδηγούν σε συναισθήματα προσωπικής ανεπάρκειας και χαμηλού αυτοσεβασμού, β) ένα γενικό συναίσθημα αναξιοπιστίας για τους άλλους, που οδηγεί τον εξαρτημένο σε κοινωνική και συναισθηματική απομόνωση στις διαπροσωπικές σχέσεις του με τα σημαντικά πρόσωπα της ζωής του –αφού ο εξαρτημένος παύει πλέον να πιστεύει πως αυτά τα πρό-

σωπα θα ενδιαφερθούν να τον βοηθήσουν εάν αντιληφθούν την εξάρτησή του—, και γ) μια λανθασμένη πρόβλεψη αυτοπραγμάτωσης η οποία δίνει προτεραιότητα στο σεξ ως εφικτό υποκατάστατο της ουσιαστικής διαπροσωπικής οικειότητας, παροξύνοντας έτσι την κοινωνικοοικονομική αποχή του εξαρτημένου από σοβαρές, σταθερές, στενές σχέσεις (Φιλαρέτου κ.ά., 2009).

Για τον σεξουαλικά εξαρτημένο, η σεξουαλική εμπειρία εξελίσσεται μέσα από έναν κύκλο τεσσάρων σταδίων όπου η ικανοποίηση που προέρχεται από κάθε στάδιο εντείνεται με κάθε επανάληψη (Carnes, 1994). Πρώτον, το στάδιο της *ενασχόλησης* χαρακτηρίζεται από μια νοητική κατάσταση όπου ο εξαρτημένος απορροφάται σε σεξουαλικές σκέψεις και εικόνες και ο νους του τον οδηγεί σε μια σχεδόν έμμονη αναζήτηση σεξουαλικής διέγερσης. Δεύτερον, το στάδιο της *τελετουργίας* περιλαμβάνει μια περίοδο προσμονής και προετοιμασίας, όπου ο εξαρτημένος προετοιμάζει το σκηνικό (Goffman, 1959) το οποίο τελικά θα φιλοξενήσει τη σεξουαλική εμπειρία καθαυτή, η βίωση της οποίας έρχεται να διεγείρει σεξουαλικά και ενθουσιάζει το άτομο με αυξανόμενους ρυθμούς. Τρίτον, το στάδιο της *εθιστικής σεξουαλικής συμπεριφοράς*, όπου η βίωση της σεξουαλικής εμπειρίας καθίσταται ανεξέλεγκτα ισχυρή. Τέταρτον, το στάδιο της *απόγνωσης*, που συνοδεύεται από συναισθήματα αδυναμίας, κενότητας, απελπισίας, ντροπής και ενοχής, ακολουθώντας την περάτωση της σεξουαλικής εμπειρίας (Heron, 1992· Φιλαρέτου κ.ά., 2009).

Το DSM-IV (Διαγνωστικό και Στατιστικό Εγχειρίδιο Διανοητικών Διαταραχών) δεν χρησιμοποιεί τον όρο «σεξουαλικός εθισμός» αλλά αντί αυτού χρησιμοποιεί τον όρο «εξάρτηση από ουσία», για να αναφερθεί στις πιο γενικές εθιστικές διαταραχές κατάχρησης αλκοόλης και τοξικών ουσιών (Morrison, 1995). Χρησιμοποιώντας τον ορισμό του DSM για εξάρτηση από ουσίες, ο Goodman (1993, 1998) πρότεινε το ακόλουθο σύνολο διαγνω-

στικών κριτηρίων για τη διάγνωση της κλινικής σεξουαλικής εξάρτησης, τα οποία στην παρούσα μελέτη έχουν τροποποιηθεί περαιτέρω ώστε να καταδεικνύουν την πολυπλοκότητα της διαδικασίας διάγνωσης. Τα τροποποιημένα διαγνωστικά κριτήρια που παρουσιάζονται παρακάτω ορίζουν τη σεξουαλική εξάρτηση ως έντονη λαχτάρα, ανάγκη, επιθυμία και θέληση για απόκτηση και εξασφάλιση μιας ερωτικής πηγής, π.χ. ενός αντικειμένου, μιας πράξης ή ενός ατόμου. Πρώτον, υπάρχει σταδιακή συσσώρευση σεξουαλικής έντασης, η οποία ορίζεται από: α) την ανάγκη για εκδήλωση έντονων σεξουαλικών συμπεριφορών ώστε να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα σεξουαλικού κορεσμού, και β) μια σταδιακά μειούμενη επίδραση, με συνεχή συμμετοχή σε τέτοιες σεξουαλικές συμπεριφορές στο ίδιο επίπεδο έντασης. Δεύτερον, κάνουν την εμφάνισή τους διάφορα συμπτώματα απόσυρσης κατά τη διακοπή του τελετουργικού μοτίβου σεξουαλικής συμπεριφοράς. Αυτά εκδηλώνονται με: α) ένα συγκεκριμένο ψυχοφυσιολογικό σύνδρομο απόσυρσης καθώς επίσης και τη δημιουργία έντονης γενικευμένης σεξουαλικής ανησυχίας (Philaretou και Allen, 2003/2007), και β) την έντονη ενασχόληση με παρόμοιες ή αρκετά σχετικές συμπεριφορές –όπως εργασία, μέσα διασκέδασης ή ουσίες– σε μια προσπάθεια ανακούφισης ή αποφυγής τέτοιων συμπτωμάτων. Τρίτον, επέρχονται προβλήματα στην καθημερινή κοινωνική λειτουργία του ατόμου, τόσο στον επαγγελματικό όσο και στον διαπροσωπικό του χώρο. Τέταρτον, εγείρεται μια επίμονη σεξουαλική επιθυμία, συνοδευόμενη από ανεπιτυχείς προσπάθειες για έλεγχο ή εξάλειψή της. Πέμπτον, παρουσιάζονται σημαντικές σπατάλες, τόσο σε χρόνο όσο και σε χρήμα, που αφορούν δραστηριότητες αναγκαίες για τη διανοητική προετοιμασία και την εφαρμογή του σεξουαλικού συμπεριφορικού μοτίβου, για επιτυχή ενασχόληση με αυτό και για ελαχιστοποίηση της αντιλαμβανόμενης αρνητικής του επίδρασης στις κα-

θημερινές λειτουργίες του ατόμου. Έκτον, επέρχεται η σταδιακή εγκατάλειψη άλλων πηγών προσωπικής ευτυχίας και ικανοποίησης του ατόμου, όπως κοινωνικές, επαγγελματικές ή ψυχαγωγικές δραστηριότητες, και η αποκλειστική αφοσίωσή του στην πηγή της σεξουαλικής εξάρτησης (Φιλάρετου κ.ά., 2009).

Στην ακόλουθη περιπτωσιολογική μελέτη, η σεξουαλική εξάρτηση ορίζεται ως ένα προσωπικά και κοινωνικά αρνητικό μοτίβο σεξουαλικής συμπεριφοράς, το οποίο εκδηλώνεται κρυφά και φανερά τόσο σε προσωπικό όσο και σε διαπροσωπικό επίπεδο (Goodman, 1993, 1998· Carnes, 1994· Philaretou, 2004). Αρχικά, υπάρχει σημαντική διανοητική ενασχόληση με τη συγκεκριμένη πηγή της ερωτικής διέγερσης (στην περίπτωση αυτή, η Βερόνικα [ψευδώνυμο], φίλη του Μπιλ [ψευδώνυμο]). Δεύτερον, η σεξουαλικά εθιστική διαδικασία χαρακτηρίζεται από σημαντική σπατάλη χρόνου, χρήματος και ενέργειας εκ μέρους του Μπιλ, ώστε να αποκτήσει και να διατηρήσει τη σχέση του με τη Βερόνικα, δηλαδή την πηγή της ερωτικής του διέγερσης. Τρίτον, η διαδικασία απόκτησης και διατήρησης της Βερόνικας περιλαμβάνει σημαντικό ρίσκο (όσον αφορά τις προσωπικές σχέσεις, την καριέρα και την κοινωνική υπόσταση του Μπιλ στην κοινότητα) και θυσία (όσον αφορά τη σωματική, τη συναισθηματική και την ψυχική ευημερία του Μπιλ).

2. Μεθοδολογία

Σκοπός της εθνογραφίας είναι η σκιαγράφηση και εξήγηση των προσωπικών και διαπροσωπικών δυναμικών ενός συνόλου ατόμων στο φυσικό κοινωνικό τους περιβάλλον. Τα εθνογραφικά εργαλεία, όπως η εντατική εργασία στον χώρο καθαυτό, η παρατήρηση των συμμετεχόντων και η ανεπίσημη λήψη συνεντεύ-

ξων επιτρέπουν στους ερευνητές να εισέλθουν αποτελεσματικά και αποδοτικά στον συμβολικό κόσμο όπου ζει το σύνολο (Marshall και Rossman, 1989· Van Manen, 1990· Chodorow, 1993· Stake, 1994· Bogdan και Biklen, 1998· Patton, 2002· Philaretou και Allen, 2006). Οι πρόσφατες εθνογραφικές μελέτες ευαίσθητων πληθυσμών υποστηρίζουν όχι μόνο την αντικειμενική φύση των εθνογραφικών παρατηρήσεων, αλλά και το ότι οι μελετητές πρέπει να κινούνται πέρα από το αντικειμενικό, ώστε να χτίσουν προσωπικές σχέσεις με τα άτομα που μελετούν (Atkinson και Hammersley, 1994· Holstein και Gubrium, 1994· Philaretou και Allen, 2006). Για το λόγο αυτό, η ανάπτυξη κατανόησης για τα πρόσωπα που μελετώνται έχει τεράστια σημασία, καθώς ο μελετητής (εθνογράφος) επιχειρεί να αποδεχθεί τη ζωή και τις πρακτικές τους, ώστε να κατανοήσει πλήρως τη δική τους πραγματικότητα. Αυτή η σχεδόν δίχως όρους αποδοχή καθιστά πάντοτε τις γραμμές μεταξύ του συμμετέχοντα εθνογράφου και του παρατηρητή εθνογράφου πιο θολές από ό,τι είχε ίσως υποτεθεί προηγουμένως (Patton, 2002).

Η παρούσα έρευνα χρησιμοποιεί μια αυτοπαθή, περιπτωσιολογική αυτοεθνογραφική προσέγγιση σύνταξης αναφοράς, για αναδίφηση στις κοινωνικές ψυχολογικές μεταβλητές της σεξουαλικής εξάρτησης (Steier, 1991· Ellis και Bochner, 1992· Philaretou και Allen, 2006). Οι αυτοεθνογραφικές έρευνες εισέρχονται στις προσωπικές εμπειρίες του ερευνητή, ώστε να λάβουν απαντήσεις οι οποίες θα ήταν δύσκολο να ληφθούν διαφορετικά, μέσω συμβατικών ερευνητικών μεθόδων, χάρη στην υπερβολικά ευαίσθητη φύση τους (για κριτικές των παραδοσιακών ερευνητικών μεθόδων παρατήρησης του σεξ, βλ. Parker και Gagnon, 1995· Ericksen και Steffen, 1999). Τέτοιες ερευνητικές μέθοδοι ίσως αποδειχθούν πιο κατάλληλες στη διεξαγωγή έρευνας για την ανθρώπινη σεξουαλικότητα, καθώς δίνεται μεγαλύτερη προσοχή

σε συγκεκριμένα ιστορικά, κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια εντός των οποίων εμφανίζονται οι σεξουαλικές συμπεριφορές και όχι απλώς σε βιολογικές ορμές και συχνότητες εμφάνισης συμπεριφοράς, οι οποίες παραδοσιακά ευνοούνται από θετικιστικά ιατρικά μοντέλα.

Στην αυτοεθνογραφική σύνταξη αναφοράς, οι προσωπικές εμπειρίες σκιαγραφούνται, επεξηγούνται και μεταφέρονται στο ευρύτερο κοινό ερευνητών και εργατών, ώστε να τους βοηθήσουν να κατανοήσουν καλύτερα τις πράξεις, τις αντιδράσεις, τα κίνητρα και τις ψυχοσυναισθηματικές καταστάσεις των ανθρώπων. Με τον τρόπο αυτό, οι αναφορές εξυπηρετούν όχι μόνο ως πηγές κοινωνικής επιστημονικής γνώσης, αλλά επίσης και ως βοήθεια για την κατανόηση του πώς άλλοι αντιλαμβάνονται τη ζωή τους. Οι αναφορές μπορούν επίσης να αναπτυχθούν για διαφορετικές χρονικές περιόδους κατά τη διάρκεια της ζωής ενός ατόμου, σχετικά με έναν αριθμό γεγονότων, διαπροσωπικών σχέσεων, καθώς και εξελικτικών σταδίων και σταδίων ωρίμανσης (Scott και Lyman, 1968· Harvey, Weber και Orbuch, 1990).

Κατά τη διεξαγωγή της παρούσας αυτοεθνογραφικής περιπτωσιολογικής μελέτης, η σύνταξη αναφοράς απέδωσε καρπούς μέσω της συστηματικής συλλογής, της οργάνωσης και της ανάλυσης δεδομένων από τις προσωπικές αναφορές του σεξουαλικά εξαρτημένου (του Μπιλ), κυρίως από τις προσωπικές του αναμνήσεις, τα γράμματα και τις σημειώσεις στο ημερολόγιό του. Αυτό έγινε μέσω μαγνητοφώνησης και καταγραφής όλων των προσωπικών αναμνήσεων και των συμβάντων τα οποία έλαβαν χώρα κατά την ταραχώδη σεξουαλικά εξαρτημένη σχέση του Μπιλ με τη φίλη του Βερόνικα, μεταξύ των ετών 1996 και 2000. Ακολούθησε η συλλογή και η οργάνωση όλου του έντυπου υλικού, συμπεριλαμβανομένων των προσωπικών σημειώσεων του Μπιλ στο ημερολόγιό του, των γραμμάτων του προς σημαντι-

κούς άλλους και των καταγραφών όλων των αναμνήσεών του. Στη συνέχεια, άρχισε η ανάγνωση, ξανά και ξανά, όλου του έντυπου υλικού (Schwalbe, 1995· Philaretou, 2004· Philaretou και Allen, 2006). Με το πέρας αυτής, σημειώθηκαν όλα τα σημεία που θα μπορούσαν να συσχετισθούν με οποιοδήποτε μοτίβο ή θέμα κοινωνικής ψυχολογικής σημασίας. Η αναγωγή των προσωπικών αναφορών του Μπιλ σε κατηγορίες γενικών μοτίβων και θεμάτων παρείχε έναν προσιτό και αξιόπιστο τρόπο «απόσταξης» των ποιοτικών δεδομένων του Μπιλ στις κοινωνικές ψυχολογικές μεταβλητές της σεξουαλικής του εξάρτησης (Bogdan και Biklen, 1998).

3. Προσωποποιήσεις σεξουαλικού εθισμού

Ο σεξουαλικός εθισμός είναι κάτι περισσότερο από απλό κυνήγι σαρκικής σεξουαλικής ικανοποίησης και σεξουαλικού κορεσμού. Είναι μια μεταμφίεση των ατελείωτων προσπαθειών και ταλαιπωριών ενός άνδρα για εκπλήρωση όλων των συναισθηματικών και ψυχολογικών αναγκών του μέσω του σεξ – ο άνδρας δηλαδή «βάζει όλα τα αβγά του σε ένα καλάθι», αυτό του σεξ. Η σεξουαλική εξάρτηση ενός ατόμου αποτελεί επίσης έναν βιώσιμο τρόπο για έμμεση εξωτερίκευση του δράματος αυτολύπησης, χαμηλού αυτοσεβασμού, αδυναμίας και ανάγκης κάποιου, μέσω του θηλυκού αντικειμένου της σεξουαλικής του εξάρτησης. Οι ακόλουθες προσωποποιήσεις συνιστούν τα κύρια μοτίβα και θέματα της παρούσας μελέτης που αφορά τον σεξουαλικό εθισμό του Μπιλ στη Βερόνικα. Υποδεικνύουν τις αρνητικές συνέπειες του κύκλου της σεξουαλικής ανησυχίας και εξάρτησης (Φιλαρέτου κ.ά., 2009).

3.1 Επένδυση πηγών

Η συνεχής ενασχόληση των ανδρών με την πραγματοποίηση μιας από τις πιο σημαντικές προϋποθέσεις του «αρρενωπού μυστηρίου», δηλαδή την απόδειξη της σεξουαλικής δύναμης και του ανδρισμού τους, συχνά τους ρίχνει σε έναν ψυχαναγκαστικό κύκλο σεξουαλικής εξάρτησης. Ενώ είναι ενεργοί στον κύκλο αυτό, ενδίδουν στις ανεξέλεγκτες σεξουαλικές τους επιθυμίες και ορμές, διακινδυνεύοντας τη συναισθηματική και την ψυχολογική τους ευημερία και την καριέρα τους, και επενδύοντας ένα σημαντικό ποσοστό πολύτιμου χρόνου, χρήματος και ενέργειας:

Υπήρχαν αρκετές φορές μεταξύ των ετών 1997 και 1999 όταν πήγαινα για να τη δω κι αυτή βρισκόταν στο υπνοδωμάτιό της, στο πάνω μέρος του σπιτιού, με έναν-δύο τύπους να κάνουν χρήση ναρκωτικών και να πίνουν κι εγώ έπαιρνα τα παιδιά στο υπόγειο για να παρακολουθήσουν τηλεόραση. Έπειτα, όταν οι φίλοι της έφευγαν κι αυτή ήταν μαστουρωμένη και μεθυσμένη, μου φώναζε να της κάνω παρέα στο κρεβάτι και κάναμε σεξ δίχως προφυλάξεις. Θεωρώ πως ήμουν εξαιρετικά τυχερός, όπως κι εκείνη, που δεν προσβληθήκαμε από κάποιο σοβαρό σεξουαλικά μεταδιδόμενο νόσημα, δεδομένων των πολλών ριψοκίνδυνων και δίχως προστασία σεξουαλικών της σχέσεων με άλλους άνδρες (*Από ένα γράμμα του Μπιλ προς έναν στενό φίλο*).

3.2 Σεξουαλική εκμετάλλευση

Η σεξουαλική εξάρτηση περιλαμβάνει τη θεώρηση και φαντασίωση ούτω καλούμενων «αφύσικων» ή «ανώμαλων» σεξουαλικών πράξεων και την επιθυμία για την πραγματοποίηση τέτοιων σκέψεων και φαντασιώσεων (Philaretou, 2004). Οι σεξουαλικά εξαρτημένοι άνδρες συνειδητά ή ασυνείδητα ψάχνουν και βρί-

σκουν γυναίκες-συντρόφους οι οποίες είναι πιθανό να ικανοποιηθούν τα σεξουαλικά τερτίπια και επιθυμίες τους. Οι συντηρημένες από το *Εγώ* τους, σεξουαλικά εξαρτημένες πρακτικές, καθοδηγούνται από μια ακατανίκητη «ωμή» σεξουαλική ορμή του *Εγώ* (*Id*), η οποία «πολεμά ενάντια» στις λογικές και ηθικές προειδοποιήσεις του *Υπερεγώ* τους (Freud και Strachey, 1962). Στη συνεχή τους αναζήτηση για κορεσμό των ακόρεστων σεξουαλικών τους επιθυμιών, οι σεξουαλικά εξαρτημένοι άνδρες θέτουν εαυτούς σε μεγάλο κίνδυνο να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τις γυναίκες-συντρόφους τους. Καταλήγουν να είναι εξαρτημένοι από τις συντρόφους αυτές, όχι μόνο εξαιτίας της επένδυσης μεγάλου μέρους των πόρων τους στη σχέση –και της συγκατάθεσής τους για ριψοκίνδυνες σεξουαλικές συνευρέσεις– αλλά, πιο σημαντικό, διά της ανάπτυξης μιας συνεχούς εμμονής και ενασχόλησης με τη σεξουαλική τους προσωπικότητα, η οποία αντικατοπτρίζεται στις συντρόφους τους. Η σεξουαλική αυτή προσωπικότητα καθίσταται μια κοινωνικά δομημένη αλλά ιδιωτικά βιωμένη πραγματικότητα για τον σεξουαλικά εξαρτημένο, κορεσμένο από τη σεξουαλική αμετρία έντονα ερωτικών σεξουαλικών πράξεων, σκέψεων και φαντασιώσεων. Το ακόλουθο απόσπασμα δείχνει την ένταση μιας τέτοιας σεξουαλικής αμετρίας:

Θυμάμαι όταν πρωτογνώρισα τη Βερόνικα, την άνοιξη του 1996, όταν έστειλε τα παιδιά στον πρώην σύζυγό της για το Σαββατοκύριακο και με καλούσε για δείπνο. Μαγείρευε ένα νοστιμότατο φαγητό κι έπειτα άναβε κεριά σε όλο το καθιστικό, έβαζε απαλή ερωτική μουσική και χόρευε για μένα βγάζοντας τα ρούχα της. Είχα πάει σε κάποια στριπτιζάδικα στο παρελθόν, μα αυτή η γυναίκα ήταν καλύτερη κι από επαγγελματίας. Έμοιαζε τόσο αισθησιακή, θελκτική και σεξουαλική ενώ αφαιρούσε τα ρούχα της χορεύοντας, που κάποιος θα θεωρούσε πως αυτό ήταν δεύτερη φύση της. Ο χορός της δεν

«έβγαζε» υποκρισία ούτε κάτι το άσεμνο, ούτε κι εξέφραζε ντροπή ή ενοχή ενώ το έκανε. Ήταν απίστευτο, αυτή ήταν απίστευτη. Ήξερε τι ήθελαν οι άνδρες και το παρείχε 100%.
(Από τις προσωπικές αναμνήσεις του Μπιλ).

Κατά τις εσωτερικεύσεις του αρρενωπού σεναρίου του, ο Μπιλ θεωρούσε άξιο επίτευγμα το να βρει μια γυναίκα που να πραγματοποιεί τέτοιες έντονα ερωτικές πράξεις, σκέψεις και φαντασιώσεις. Πίστευε ότι η πλειονότητα των γυναικών –ως αποτέλεσμα της υποταγής τους σε ισχυρές πατριαρχικές κοινωνικοπολιτισμικές απαγορεύσεις ενάντια στη σεξουαλική ανεκτικότητα και έκφραση– ένοιωθαν αρκετή ανησυχία, ενοχή και ντροπή όταν ενέδιδαν σε μη συμβατικές σεξουαλικές συμπεριφορές και όταν μοιράζονταν τις έντονα ερωτικές σεξουαλικές τους φαντασιώσεις. Άρα, ο Μπιλ θεωρούσε τον εαυτό του τυχερό που είχε την ευκαιρία να συναντήσει μια έντονα αισθησιακή και σεξουαλική γυναίκα-σύντροφο.

3.3 Σεξουαλικές σκέψεις, επιθυμίες και φαντασιώσεις

Η σεξουαλική εξάρτηση σχετίζεται με την ακόρεστη επιθυμία και λαχτάρα για την έναρξη και συμμετοχή σε πράξεις σεξουαλικής συμπεριφοράς, προσαρμοσμένες για σεξουαλικό κορεσμό –μέσω του οργασμού ή άλλων μορφών σεξουαλικής ικανοποίησης– αλλά με αποτυχία πραγμάτωσης αυτών (Schnarch, 1991). Η ανικανότητα των ψυχαναγκαστικών σεξουαλικών πράξεων να χορτάσουν τον εξαρτημένο, σφίγγουν όλο και περισσότερο την επικίνδυνη θηλιά του σεξουαλικού εθισμού:

Έπειτα από μία βδομάδα αφότου είχαμε βρεθεί για τελευταία φορά, η σκέψη να τη φέρω να μείνει μαζί μου ή να πάω εγώ σε εκείνη μου προκαλεί ευτυχία και εξαιρετική σεξουαλική διέ-